

12. Oprishko, V.F., Omelchenko, A.V., Fastovets, A.S. *Pravo Evropeyskogo Soyuzu* : pidruchnyk. - K.: Knyga, 2002. – 460c.
13. *Sotsialnaya politika burzhuaznogo gosudarstva*. [Tekst] : obshchestvenno-politicheskaya literatura / S. N. Nadel (otv. red.), F. E. Burdzhakov, M. B. Kolchugina ; AN SSSR, In-t mirovoy lit. - M. : Nauka, 1987. – 207s.
14. *Doklad o sostoyanii zdavoohraneniya v mire 2008 g.* : <http://www.who.int/mediacentre/news/releases/2008/pr38/ru/index.html>
15. *Finansirovanie sistem zdavoohraneniya: put k vseobshchemu ohvatu naseleniya mediko-sanitarnoy pomoschyu* : Doklad VOZ o sostoyanii zdavoohraneniya v mire, 2010 g. : <http://www.who.int/whr/2010/ru/>
16. Kudrin A., Gurchik E. *Starenie naseleniya i ugroza byudzhetnogo krizisa. // voprosyi ekonomiki. – 2012. - № 3. – S. 52-79.*

ДАНИ ПРО АВТОРА

Баранник Лілія Борисівна, доктор економічних наук, завідувач кафедри оподаткування
Дніпропетровська державна фінансова академія
вул. Аржанова, 12, м. Дніпропетровськ, 49083, Україна
e-mail: Barannik_LB@mail.ru

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Баранник Лилия Борисовна, доктор экономических наук, заведующий кафедрой налогообложения
Днепропетровская государственная финансовая академия
ул. Аржанова, 12, г. Днепропетровск, 49083, Украина
e-mail: Barannik_LB@mail.ru

DATA ABOUT THE AUTHOR

Barannik Liliya Borisovna, Doctor in Economical Science, Associate Professor, Chief of Tax Department
Dnepropetrovsk State Finance Academy
Arzhanov street, 12, Dnepropetrovsk, 49083, Ukraine
e-mail: Barannik_LB@mail.ru

УДК 336.025; 339; 338 (477)

МОНЕТАРНІ РЕЦЕПТИ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ЯК СКЛАДОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Біла С.О.

Предмет дослідження статті – теоретико-методологічні та прикладні аспекти розробки та впровадження монетарних рецептів антикризової політики в Україні як складової глобалізаційних процесів.

Мета статті – висвітлити сутність монетарних рецептів антикризової політики в Україні (що формуються під впливом зовнішнього кредитування МВФ), обґрунтувати переваги застосування монетарних рецептів антикризової політики та очікувані ризики, що виникають внаслідок їх запровадження з огляду на перспективи відродження економічного зростання національної економіки в умовах глобалізації.

Методологія. Використано загальнонаукові методи досліджень, у т.ч.: метод історичного та логічного – в процесі аналізу чинників, що впливають на дефіцит державного бюджету та обумовлюють дестабілізацію макроекономічної ситуації в Україні; абстрактного та конкретного – в процесі визначення впливу монетарних рецептів на стабілізацію національної грошової одиниці – гривні. Синергетичний підхід дозволяє висвітлити системний, комплексний взаємозв'язок між антикризовими заходами економічної політики та соціально-економічними наслідками їх застосування в Україні в умовах глобалізації.

Результати роботи. Монетарні рецепти антикризової політики в Україні запроваджуються в контексті реалізації програми кредитування МВФ – EFF (Extended Fund Facility). Особлива увага приділяється антикризовим заходам, зорієнтованим на мінімізацію дефіциту державного бюджету та поповнення золотовалютних резервів країни задля стабілізації фінансової системи та національної грошової одиниці – гривні. Серед позитивних очікуваних наслідків запровадження монетарних рецептів – структурна модифікація національного господарства, залучення іноземних інвесторів, активізація розвитку підприємництва, малого та середнього бізнесу, зростання самозайнятості населення. Серед першочергових реформ – стабілізація роботи банківського сектору. Розглянуто вплив «санації» банківської системи на підвищення її стійкості та пожевлення кредитування (у першу чергу – довгострокового), що має позитивно позначитись на виході національної економіки з кризового стану.

Серед ризиків, що виникають внаслідок запровадження монетарних рецептів антикризової політики – недооцінка негативного впливу на реформи в Україні такого явища як «бідність працюючого населення» та заморожування заробітної плати працівників бюджетної сфери. Ці процеси можуть спричинити збільшення бюджетних витрат (субсидії, виплати по безробіттю), обумовити «згорання» економічної активності малого та середнього бізнесу, що обслуговує внутрішній ринок України. «Бідність працюючого населення» може активізувати процеси трудової міграції, у т.ч. виїзд молоді з України, що у довгостроковому часовому періоді екстра негативно позначиться на економічному розвитку країни. «Шоківі» заходи щодо зростання комунальних тарифів для населення (як складова монетарних рецептів антикризової політики) мають супроводжуватись реформуванням енергетичного сектору та сфери ЖКГ на засадах енергозаощадження та підвищення енергоефективності, розвитку відновлюваної енергетики. Такі реформи сприятимуть переходу національної економіки до моделі сталого економічного зростання.

Галузь застосування результатів. Міжнародні економічні відносини; державне регулювання економіки; макроекономіка.

Висновки. На короткостроковому часовому періоді першочергове запровадження в Україні монетарних рецептів антикризової політики є доцільним, оскільки в основі макроекономічної стабілізації має бути стабільна національна грошова одиниця (гривня) та збалансований державний бюджет. На довгостроковому часовому періоді монетарна політика має стати фінансовим підґрунтям для відродження економічної активності та розвитку підприємництва, залучення інвестицій (як національних, так і іноземних) до конкурентних сфер та галузей національного господарства, що стане підґрунтям зростання конкурентоспроможності України у глобальній світовій економіці.

Ключові слова: монетарні рецепти; антикризова політика; Україна; дефіцит державного бюджету; Міжнародний валютний фонд (МВФ); макроекономічна стабілізація; фінансова система; банківська система; національна грошова

одиниця; гривня; «бідність працюючого населення»; споживчий попит; внутрішній ринок; трудова міграція; реформування енергетичного сектору; комунальні тарифи; глобалізація.

МОНЕТАРНЫЕ РЕЦЕПТЫ АНТИКРИЗИСНОЙ ПОЛИТИКИ НА УКРАИНЕ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Белая С.А.

Предмет исследования статьи – теоретико-методологические и прикладные аспекты разработки и внедрения монетарных рецептов антикризисной политики на Украине как составляющей процессов глобализации.

Цель статьи – выявить сущность монетарных рецептов антикризисной политики на Украине (формирующихся под влиянием кредитования МВФ), обосновать преимущества внедрения монетарных рецептов антикризисной политики и ожидаемые риски, возникающие вследствие ее реализации с учетом перспектив возрождения экономического роста национальной экономики в условиях глобализации.

Методология. Используются общенаучные методы исследований, в т.ч.: метод исторического и логического – в процессе анализа факторов, влияющих на дефицит государственного бюджета и обуславливающих дестабилизацию макроэкономической ситуации на Украине; абстрактного и конкретного – в процессе определения влияния монетарных рекомендаций на стабилизацию национальной денежной единицы – гривны. Синергетический подход позволяет выявить системную, комплексную взаимосвязь между антикризисными мерами экономической политики и социально-экономическими последствиями их применения на Украине в условиях глобализации.

Результаты работы. Монетарные рецепты антикризисной политики на Украине внедряются в контексте реализации программы кредитования МВФ – EFF (Extended Fund Facility). Особое внимание уделяется антикризисным мерам, ориентированным на минимизацию дефицита государственного бюджета и пополнение золотовалютных резервов страны для стабилизации финансовой системы и национальной денежной единицы – гривны. Среди позитивных ожидаемых последствий внедрения монетарных рецептов – структурная модернизация национальной экономики, привлечение иностранных инвесторов, активизация развития предпринимательства, малого и среднего бизнеса, увеличение самозанятости населения. Среди первоочередных реформ – стабилизация работы банковского сектора. Рассмотрено влияние «санации» банковской системы на повышение ее устойчивости и стимулирование кредитования (в первую очередь – долгосрочного), что позитивно отразится на выходе национальной экономики из кризисного состояния.

Среди рисков, возникающих вследствие реализации монетарных рецептов антикризисной политики – недооценка негативного влияния на украинские реформы такого явления как «бедность работающего населения» и «замораживание» заработной платы работников бюджетной сферы. Эти процессы могут привести к увеличению бюджетных расходов (субсидий, выплат по безработице), стать причиной «сворачивания» экономической активности малого и среднего бизнеса, обслуживающего внутренний рынок Украины. «Бедность работающего населения» активизирует процессы трудовой миграции, в т.ч. выезд молодежи за пределы Украины, что в долгосрочном периоде крайне негативно отразится на экономическом развитии страны. «Шоковые» меры, связанные с ростом коммунальных тарифов для населения (как составляющая монетарных рецептов антикризисной политики) должны сопровождаться реформированием энергетического сектора и сферы ЖКХ на принципах энергосбережения и повышения энергоэффективности, развития возобновляемой энергетики. Такие реформы содействуют переходу национальной экономики к модели устойчивого экономического роста.

Сфера использования результатов. Международные экономические отношения; государственное регулирование экономики; макроэкономика.

Выводы. В краткосрочном периоде первоочередная реализация на Украине монетарных рецептов антикризисной политики целесообразна, поскольку в основе макроэкономической стабилизации должна находиться стабильная национальная денежная единица (гривна) и сбалансированный государственный бюджет. В долгосрочном периоде монетарная политика может стать финансовой основой для возрождения экономической активности и развития предпринимательства, привлечения инвестиций (как национальных, так и иностранных) в конкурентные сферы и отрасли национального хозяйства, что сформирует фундамент для повышения конкурентоспособности Украины в глобальной мировой экономике.

Ключевые слова: монетарные рецепты; антикризисная политика; Украина; дефицит государственного бюджета; Международный валютный фонд (МВФ); макроэкономическая стабилизация; финансовая система; банковская система; национальная денежная единица; гривна; «бедность работающего населения»; потребительский спрос; внутренний рынок; трудовая миграция; реформирование энергетического сектора; коммунальные тарифы; глобализация.

MONETARY RECIPES FOR ANTI-CRISIS UKRAINIAN POLICY AS A COMPONENT OF GLOBALIZATION PROCESSES

Bila S.O.

Subject of this article investigation is theoretical, methodological and applied aspects of development and implementation of monetary recipes for anti-crisis Ukrainian policy as a component of globalization processes.

Object of the article is to highlight the essence of the monetary recipes for Ukrainian anti-crisis policy (forming under the influence of IMF's external lending), to ground the advantages of monetary recipes for anti-crisis policy application and expected risks occurred due to their implementation considering the prospects of national economy growth revival within the globalization.

Methodology. General scientific methods of investigation including historical and logical (while analyzing factors affecting the state budget deficit and setting conditions for Ukrainian macroeconomic situation destabilization), abstract and specific (while determining the influence of monetary recipes on stabilization of national currency (monetary unit) – hryvnia) are used. Synergetic approach has allowed to highlight the systematic and complex correlation between anti-crisis measures of economic policy and social and economic consequences of their application in Ukraine within globalization.

Results. Monetary recipes for anti-crisis Ukrainian policy are introduced in context of IMF credit program realization - EFF (Extended Fund Facility). The special attention is drawn to anti-crisis measures focused on minimization of state budget deficit and replenishment of country's gold and foreign currency reserves to stabilize the national currency (monetary unit) – hryvnia. Among positive expected consequences of monetary recipes implementation there are structural modification of national economy, mobilization of foreign investments, activation of entrepreneurship development, growth of self-employed people. Stabilization of banking sector work is among the priority reforms. The influence of banking system reorganization on its endurance growth and lending revitalization (especially, long-term) that should positively affect the crisis management of national economy is considered.

Underestimation of negative effect of such phenomena as “poverty of the employed» and civil servants' wage freeze should be mentioned among the risks occurred due to the implementation of monetary recipes for anti-crisis Ukrainian policy. These processes

can cause rise in budget expenses (subsidies, unemployment benefits), specify "turning" of small and medium business economic activity handling with internal Ukrainian market. "Poverty of the employed" may lead to labor migration process activation, that in long-term period negatively affects Ukrainian economic growth. «Shocking» measures, e.g. the growth of communal tariffs for the population as a component of monetary recipes for anti-crisis policy should be accompanied with energy sector and municipal and communal sector reformation on the ground of energy saving and energy efficiency growth, renewable energy development. Such reforms favor the national economy transition to the model of sustainable development.

Range of results application. International economic affairs; state economic regulation; macroeconomics.

Conclusions. In short-term period top priority implementation of monetary recipes for anti-crisis Ukrainian policy is reasonable, as stable national monetary unit (hryvnia) and balanced state budget underlie macroeconomic stabilization. In long-term period monetary policy has to be financial basis for economic activity revival and entrepreneurship development, mobilization of investment (both internal and foreign) to competitive spheres and industries of national economy, which will form the bottom of Ukrainian competitiveness growth in global world economy.

Key words: monetary recipes; Ukrainian anti-crisis policy; Ukraine; state budget deficit; International Monetary Fund (IMF); macroeconomic stabilization; financial system; banking system; national monetary unit; hryvnia; «poverty of the employed»; customer demand; internal market; labor migration; economic sector reformation; communal tariffs; globalisation.

Вступ. Актуальність. Станом на початок 2015 року соціально-економічна, макроекономічна ситуація в Україні характеризується як вкрай складна та непередбачувана. Внаслідок комплексної дії економічних та політичних ризиків, у національній економіці спостерігається закономірна «ланцюгова реакція» розкручування кризових явищ, що на поверхні проявляється через інфляційні сплески. Вкрай негативно впливає на макроекономічну ситуацію в Україні збройне протистояння на території Донецької та Луганської областей, яке продовжує антитерористичну операцію (АТО) що супроводжується людськими втратами, руйнуванням підприємств та об'єктів інфраструктури, збільшенням бюджетних витрат. Політична складова обумовлює й економічні наслідки: розрив усталених виробничих коопераційних зв'язків між підприємствами-суміжниками; стрімке падіння обсягів промислового виробництва, закриття (або ж тимчасова зупинка діяльності) низки промислових підприємств (насамперед, у сфері хімічної, вугільної та металургійної промисловості, машинобудування). Поряд з цим, поширюється практика роботи українських підприємств не повний робочий тиждень, зростає заборгованість по виплатам заробітної плати, збільшуються ризики настання кризи неплатежів, що обумовлює як падіння доходів бізнесу структур, так і доходів працюючого населення, а отже – обумовлює зменшення податкових та валютних надходжень до державного бюджету. Натомість витрати держави (на проведення АТО, соціальні виплати та виконання інших бюджетних зобов'язань, на допомогу внутрішньо переміщеним особам) неухильно зростають. Це логічно призводить до збільшення дефіциту державного бюджету, «з'їдає» золотовалютні резерви країни, знецінює національну грошову одиницю – гривню, що потребує впровадження дієвих монетарних антикризових заходів.

Впровадження дієвих антикризових заходів в Україні у 2015 р., насамперед (на короткостроковому часовому періоді), тісно пов'язується із стабілізацією фінансово-грошової сфери та зміцненням національної грошової одиниці – гривні (що на початку 2015 р. порівняно з курсовими показниками 2013 р. знецінилась майже у 3 рази). Інфляційні коливання тривають і донині, що робить непередбачуваним ситуацію на фінансовому ринку України. Монетарні рецепти антикризових заходів були неодноразово апробовані як у розвинених країнах світу (зокрема, у 70-ті роки ХХ ст. у США та Великобританії), так і в Україні (у середині 90-х років ХХ ст.). Водночас, у економічному середовищі в Україні розгортаються дискусії щодо макроекономічних наслідків застосування монетарних рецептів антикризової політики (у тому числі – запропонованих МВФ). Адже їх застосування сприяє подальшому входженню національної економіки у глобалізаційні процеси, прискорює інтеграцію економіки країни у світовий економічний простір, що несе з собою як «плюси», так і ризики соціально-економічного розвитку. Саме тому доцільним є комплексне висвітлення цілей запровадження монетарних рецептів антикризової політики, надання прагматичної оцінки ризиків та очікуваних макроекономічних наслідків їх впровадження як з огляду на стабілізацію економічної ситуації в країні, так і з урахуванням активізації входження України у глобалізаційні процеси. Така постановка питання є практично-зорієнтованою та актуальною, оскільки впровадження монетарних антикризових заходів, стабілізація національної валюти – напряму пов'язані із стабілізацією макроекономічної ситуації в країні, що визначає на середньо та довгостроковий період перспективи виходу економіки України з кризового стану.

Ступінь дослідження проблеми. У сучасній українській економічній літературі досить широко висвітлюються питання, пов'язані із стабілізацією фінансово-кредитної системи, оцінкою результативності впровадження монетарних рецептів антикризової політики в умовах глобалізації, у т.ч. розглядаються системні заходи валютної та податкової (фіскальної) політики, визначаються переваги їх застосування та системні прорахунки у сфері «розкручування» інфляції. Так, інфляційні процеси в Україні, основні фактори, що впливали на «розкручування інфляційної спіралі» дослідили Л.І. Кузнецова та О.Г. Білоцерківець [1]. Українські вчені – М.І.Пілютич та В.А.Шинкарь вірно зазначили, що інфляційні процеси мають прямий вплив на макроекономічну ситуацію в країні, оскільки деформують як сукупний попит, так і сукупну пропозицію, що, у свою чергу, модифікує пропорції розширеного відтворення суспільного продукту [2]. Ризики незбалансованої валютної політики та «ручного управління» валютним курсом розглянув Т.Т.Ковальчук, наголошуючи на необхідності врахування комплексного впливу рішень НБУ на стабілізацію національної валюти [3].

Національна валюта та її купівельна спроможність тісно пов'язані з реформуванням державних фінансів в цілому. Суттєвий вплив на ці процеси, як зазначає Герд Елерс, мають рекомендації міжнародних фінансових інституцій (МВФ, Світовий банк) та інтеграційних угруповань (ЄС). Отримуючи міжнародні кредити, країна-позичальник має виконувати певні вимоги (умови), що часто пов'язані з кардинальними соціально-економічними реформами, які напряму впливають на макроекономічну ситуацію, визначають купівельну спроможність національної валюти [4]. Поряд з цим, міжнародні кредити та модифікація кредитно-фінансової системи країни, у свою чергу, позначається на стабільності банківської системи, впливає на кредитну політику та інтенсивність банківського кредитування, що напряму пов'язано із стимулюванням підприємницької діяльності, розвитку бізнесу та відновлення економічного зростання національної економіки в умовах світової економіки [5]. Вкрай важливим для України, як зазначають С.С.Гасанов, В.П.Кудряшов, Р.Л.Балакін та інші вчені, є узагальнення досвіду розвинених країн світу (насамперед, країн ЄС) щодо запровадження механізмів антикризового управління державними фінансами, мінімізації дефіциту державного бюджету та спрямування інвестиційних потоків на стимулювання економічного зростання [6]. Поряд з цим, в сучасній науковій економічній літературі виникає виклик системного підходу та комплексного обґрунтування ризиків та переваг (оцінки можливостей щодо економічного зростання національної економіки в умовах глобалізації), які відкриваються перед країною внаслідок запровадження монетарних рецептів антикризової політики.

Предмет дослідження статті – теоретико-методологічні та прикладні аспекти розробки та впровадження монетарних рецептів антикризової політики в Україні як складової процесів глобалізації, представити теоретичне дослідження сутності ризиків та можливих соціально-економічних наслідків їх настання, висвітлити інституційні переваги реалізації антикризової

політики в умовах ринкового реформування національної економіки (в контексті подальшого залучення України до глобалізаційних процесів).

Мета статті – висвітлити сутність монетарних рецептів антикризової політики в Україні (що формуються під впливом зовнішнього кредитування МВФ), обґрунтувати переваги застосування монетарних рецептів антикризової політики та очікувані ризики, що виникають внаслідок їх впровадження, з огляду на перспективи відродження економічного зростання національної економіки в умовах глобалізації.

Для досягнення означеної мети, у статті поставлені та розглядаються наступні завдання:

- дослідити вплив кредитування МВФ на стабілізацію системи державних фінансів, скорочення дефіциту державного бюджету та оптимізацію витрат державного бюджету України;
- визначити соціально-економічні ризики, що супроводжують застосування монетарних рецептів антикризової політики в Україні в умовах глобалізації;
- обґрунтувати переваги застосування монетарних рецептів антикризової політики в Україні на короткостроковому та довгостроковому часовому періоді з огляду на прискорену інтеграцію національної економіки у світовий економічний простір.

Методологія. Під час підготовки статті було використано загальнонаукові *методи досліджень*, у т.ч.: *історичного та логічного* – в процесі аналізу впливу чинників, що збільшують дефіцит державного бюджету та обумовлюють дестабілізацію макроекономічної ситуації в країні; *абстрактного та конкретного* – в процесі визначення впливу монетарних рецептів на стабілізацію національної грошової одиниці – гривні; *методи аналізу та синтезу*, які застосовано під час визначення впливу монетарних рецептів антикризової політики на зменшення дефіциту державного бюджету України. *Каузальний (причинно-наслідковий) метод* наукових досліджень використано в процесі висвітлення закономірностей формування ризиків та (або) позитивних соціально-економічних наслідків для національної економіки внаслідок застосування монетарних рецептів антикризової політики в умовах глобалізації. *Синергетичний підхід* дозволив висвітлити системний, комплексний взаємозв'язок між антикризовими заходами економічної політики та соціально-економічними наслідками їх застосування в Україні в умовах глобалізації.

Постановка проблеми. Монетарні рецепти антикризової політики, як свідчить сучасна практика господарювання в Україні, застосовуються, насамперед, на короткостроковому часовому періоді. Водночас, соціально-економічні наслідки їх впровадження можна спостерігати як впродовж середньострокового, так і на впродовж довгострокового часового періоду. Ці наслідки проявляються як через ризики (негативний вплив яких може з часом посилюватись – наприклад, зубожіння населення та падіння споживчого попиту на внутрішньому ринку), так і у вигляді переваг, що часто пов'язуються із оптимізацією державних витрат та мінімізацією дефіциту державного бюджету. Водночас, внаслідок відкритості національної економіки України, вплив монетарних рецептів антикризової політики на соціально-економічний розвиток нашої держави (у т.ч. ризики та переваги цього процесу) слід розглядати не тільки з огляду на тренди розвитку внутрішнього ринку та зміни макроекономічної ситуації в країні, а також з урахуванням подальших перспектив євроінтеграції країни та в контексті участі України у процесах глобалізації. Така постановка проблеми є не тільки теоретичною, але й практично-орієнтованою, оскільки пов'язана із пошуком економічно моделі виходу з кризи та відновлення економічного зростання.

Результати. Монетарні рецепти антикризової політики в наш час в Україні, насамперед, пов'язуються із рекомендаціями МВФ, за умови виконання яких наша держава отримає чергові кредитні транші. Станом на початок 2015 р., замість раніше задіяної в Україні програми *stand-by*, передбачено реалізувати домовленість з МВФ щодо чотирьохрічної програми кредитування EFF (Extended Fund Facility) із терміном погашення від 4,5 до 10 років. EFF, насамперед, спрямовується на підтримку державного бюджету, мінімізацію його дефіциту. У межах виконання програми кредитування EFF, впродовж чотирьох років Україна має отримати від МВФ щонайменше 17,5 млрд. дол. США (12,5 млрд. SDR) кредитної допомоги. Кредитування МВФ відкриває для України можливість щодо залучення до національної економіки, щонайменше – 40 млрд. дол. США [7]. Ці кошти плануються залучити від різних інституцій, як від міжнародних кредиторів (Світового банку, Європейського інвестиційного банку, інших міжнародних та європейських фінансових інституцій), так і за рахунок коштів приватних інвесторів (адже кредити МВФ є «сигналом» для інвесторів щодо гарантій та доцільності інвестування).

Перший транш кредиту МВФ Україні (березень – квітень 2015 р.) очікується у сумі 4,8 млрд. дол. США [7]. Кредитні кошти МВФ надає Україні за умови здійснення дієвих соціально-економічних реформ. Адже без реформ, без зміни фундаментальних засад формування та використання коштів державного бюджету неможливо здійснити інтенсифікацію виробництва, запровадити в Україні модель сталого економічного зростання (на засадах енергозаощадження, раціонального поводження з обмеженими природними, фінансовими ресурсами), вивести національне виробництво на новий, вищий рівень конкурентоспроможності.

Серед реформ, які має запровадити Україна задля виходу з кризи, першочергового значення набувають наступні. *Стабілізація системи державних фінансів, скорочення дефіциту державного бюджету, збільшення доходної частини та оптимізація витрат державного бюджету.* У руслі цього напрямку, пріоритетного значення набуває зменшення дефіциту НАК «Нафтогаз» та Пенсійного Фонду України, утримання яких вимагає постійних державних дотацій, «консервує» високі показники енергетичної залежності економіки України, робить «хронічним» процес непродуктивного витрачання бюджетних коштів. Зменшення дефіциту НАК «Нафтогаз» передбачається здійснити, застосувавши у тому числі і заходи «шокової терапії», а саме: шляхом введення ринкових цін на енергоносії, підвищення цін на газ (в цілому, на 264 %), на 64 % – зростання тарифів на теплоенергетику для населення (домогосподарств). Такі «шокові» заходи, як передбачається ініціаторами реформ, стануть потужним стимулом щодо впровадження у кожному регіоні України заходів з енергозаощадження, відродження на рівні громад (село, селище, місто) місцевої ініціативи, пов'язаної з переходом до використання наявних на місцевому рівні ресурсів альтернативної енергетики та відновлюваних джерел енергії (сонячної, вітрової, енергії, виробленої з біомаси); збільшення внутрішнього видобутку газу та енергоносіїв, підвищення енергоефективності виробництва тощо [8]. Для промислових підприємств та суб'єктів господарювання запровадження заходів у сфері енергозаощадження та високої енергоефективності стає невід'ємною складовою підвищення конкурентоспроможності бізнесу. Такі тенденції розвитку відповідають глобальним трендам щодо підвищення енергоефективності виробництва, запровадження заходів з енергозаощадження та переходу до сталого (екологічно-безпечного) типу економічного зростання. Найбільш активно ці процеси відбуваються у розвинутих країнах світу (у т.ч. в країнах ЄС).

Стосовно зменшення дефіциту Пенсійного фонду як складової зменшення дефіциту державного бюджету. В Україні у 2015 р. розпочато пенсійну реформу без підвищення віку виходу на пенсію. Новаціями у цій сфері стають: обмеження розмірів низки спеціальних пенсій (народних депутатів, працівників судової системи); оподаткування пенсійних виплат для пенсіонерів, які продовжують працювати (передбачено виплачувати до 85 % пенсії, але не менше мінімальної пенсії (до кінця 2015 р. – 1074 грн. на місяць, що становить еквівалент біля 50 дол. США на місяць) [8]; відміна виплати пенсій для працюючих державних службовців, збільшення страхового стажу виходу на пенсію (для працівників, що працюють на шкідливому виробництві) тощо. Ці обмеження передбачено запровадити до кінця 2015 р. [8]. У середньостроковій перспективі (найближчі 3 – 5 років) передбачається запровадити три-рівневу систему пенсійного забезпечення: солідарне пенсійне забезпечення, систему

обов'язкового соціального (пенсійного) страхування та недержавне пенсійне забезпечення (недержавне пенсійне страхування). Пенсійна реформа дозволить зменшити навантаження на державний бюджет, дозволить запровадити дієві стимули щодо виводу заробітних плат «з тіні» та оптимізує ринок праці (внаслідок збільшення кількості вакантних посад після звільнення пенсіонерів, особливо – у сфері державної служби).

Натомість, ситуація, що сьогодні складається в Україні (втрата традиційних ринків збуту промислової продукції, повільне просування українських товарів на ринки ЄС внаслідок невідповідності технічних стандартів (у т.ч. щодо якості та безпеки), розрив усталених коопераційних зв'язків між українськими підприємствами тощо – обумовлює ризики зростання безробіття. Негативно на це впливає і тенденція щодо скорочення фінансування бюджетної сфери (освіта, сфера охорони здоров'я та культури), що може супроводжуватись вивільненням працівників у середньо та довгостроковій перспективі. За оцінками експертів МВФ у 2015 р. безробіття може становити 11,5 % працездатного населення, а за оцінками Міжнародної організації праці – до 25 % працездатного населення України. Такі тренди, у свою чергу, можуть викликати чергову «хвилю» трудової міграції з України, посилять участь українців у функціонуванні світового ринку праці. Трудова міграція з України, з одного боку, зменшить тиск на внутрішній ринок праці, а з іншого – може «знекровити» базові галузі економіки, і насамперед – промисловий потенціал країни. Можна припустити, що у короткостроковий часовий період виїжджатимуть, найскоріше, представники «синіх комірців» (технічна інтелігенція, фахівці інженерних спеціальностей та працівники реального сектору економіки). Такі тренди трудової міграції, як правило, мають незворотні процеси, що може вкрай негативно позначитись у середньо та довгостроковому періоді на розвитку індустріального потенціалу української економіки.

Наступний пріоритет запровадження монетарних рецептів антикризової політики в Україні – стабілізація кредитно-банківської системи України. Мета реформ у банківській сфері – оновити регуляторну структуру банківського сектору, у тому числі – шляхом заборони на кредитування юридичних та фізичних осіб понад встановлені ліміти; посилити балансові показники банків після проведення пруденціальних перевірок; посилити здатність банків повертати активи та вирішувати питання проблемних кредитів, у т.ч. шляхом капіталізації активів, укрупнення банківських установ. Банківська система України має бути надійною, гарантувати безпеку вкладникам та забезпечити доступність середньострокового та довгострокового банківського кредитування суб'єктам господарювання (насамперед – надавати кредити на потреби розвитку реального сектору економіки). Натомість, економічні дисбаланси, що супроводжували розвиток національної економіки впродовж 2014 – на початку 2015 років призвели до того, що за цей період з депозитних рахунків банків України було знято приблизно 126 млрд. грн., а 44 комерційні банки збанкрутували [7]. Загальна сума, яку Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі – Фонд) має виплатити вкладникам неплатоспроможних фінансових установ становить біля 50 млрд. грн. [7]. Фонд зобов'язаний компенсувати роздрібним клієнтам вклади, сума яких не перевищує 200 тис. грн. Така практика відповідає трендам світової практики гарантування безпеки функціонування банківських установ. Водночас, для того щоб знизити ризики банкрутства банків у майбутньому, серед вимог МВФ до НБУ (підтриманих Світовим банком) – провести стрес-тестування біля 20 найбільших українських банків (до кінця вересня 2015 р.) та за потреби (для тих банків, що не виконують 10 % - вий норматив достатності капіталу – здійснити процедуру докапіталізації банківського капіталу. На потреби підтримки банківського сектору, за експертними оцінками, впродовж 2015 р. уряду може знадобитись від 139 млрд грн. – до 200 млрд грн. Водночас, ці процеси не враховують ризики продовження подальшого знецінення гривні (що можуть спричинити погіршення якості кредитних портфелів, збільшити ризики кризи неплатежів та ризики подальшого банкрутства невеликих українських банків).

Серед ризиків, що супроводжують функціонування банківської системи за означений період – спекулятивні прагнення отримати «швидкий прибуток» за рахунок банківських валютних спекуляцій на знеціненні гривні. Саме спекулятивна поведінка окремих банківських установ щодо «розхитування» ситуації на валютному ринку стала одним із чинників, що спричинив хаотичні коливання курсу гривні, дестабілізацію макроекономічної ситуації та сформував «психологічну схильність» власників депозитів до дочасного розриву угод з банками.

В цілому, на короткостроковому часовому періоді політика НБУ буде зорієнтована на боротьбу з інфляцією (у 2014 р. інфляція становила 26,7 %, а у 2015 р. інфляцію мають втримати на рівні 8,7 %). Впродовж 2015 р. слід очікувати зменшення активності НБУ на міжбанку (щодо продажу валюти), оскільки на порядок денний буде виходити ціль – збільшити офіційні золотовалютні резерви НБУ з 5,6 млрд. дол. США (2014 р.) до 18,3 млрд. дол. США (у 2015 р.) та, щонайменше, до 22,3 млрд. дол. США (2016 р.). На реалізацію цього завдання (частково) підуть кошти як МВФ так і інших кредиторів. Збільшення золотовалютних резервів країни має позитивно позначитись на стабілізації національної валюти, а також на стабілізації фінансово-кредитної системи України в цілому.

Слід зазначити, що монетарні рецепти антикризової політики, що започатковуються в Україні (і каталізатором впровадження яких є кредит МВФ), через досягнення збалансованості державного бюджету передбачають досягнення стабілізації грошово-кредитної системи, стабілізацію гривні як базової передумови виходу економіки з кризового стану (див. Таблицю).

Таблиця. Базові макроекономічні показники виконання державного бюджету України на 2015 р. (прогнозні оцінки окремих макроекономічних показників)

Макроекономічний показник (очікувані дані)	Державний бюджет України, чинний на 01.01.2015 р.	Державний бюджет України, зі змінами (2015 р., прогноз)
Доходи	475, 94 млрд. грн	498, 15 млрд. грн
Витрати	527, 89 млрд. грн	563, 24 млрд. грн
Дефіцит (у % до ВВП)	3,7	4,1
Граничний обсяг державного боргу	1,176 трлн. грн	1,394 трлн. грн
Субсидії/ліьги на оплату послуг ЖКГ / житлово комунального господарства	11,6 млрд. грн	24,1 млрд. грн
Фінансування дефіциту НАК «Нафтогаз»	31,5 млрд. грн	21,7 млрд. грн
Курс гривні (прогноз)	17 грн / дол. США	21,7 грн / дол. США
Падіння ВВП (прогноз)	-4,3 %	-5,5 %
Інфляція (прогноз)	13,1 %	26 %

Джерело: [8].

Серед комплексу реформ, потреба у здійсненні яких стає сьогодні викликом для українського суспільства, першочергового значення набуває впровадження монетарних рекомендацій, що ставить за мету зменшення дефіциту державного бюджету, упорядкування державних фінансів та стабілізацію національної грошової одиниці – гривні. Очікувані результати реформ представлені у Таблиці 1. Водночас, слід об'єктивно оцінювати як очікувані позитивні наслідки реформ, так і ризики, які виникатимуть внаслідок недооцінки базових макроекономічних трендів, що можуть супроводжувати ці реформи.

Насамперед, внаслідок скорочення витрат на фінансування бюджетної сфери та політику щодо «заморожування» заробітних плат, в Україні може йтися про ризик, пов'язаний із розповсюдженням такого явища як «бідність працюючого населення» та зростання прощарку бідних. Так, мінімальна заробітна плата в Україні на початок 2015 р. становила 1218 грн. (приблизно, це 56 дол. США при курсі – 21, 7 грн. / дол. США), а до кінця 2015 р. її зростання мінімальної заробітної плати заплановано до 1378 грн. (що еквівалентно 63,5 дол. США при курсі – 21, 7 грн.). Низький рівень оплати праці та стрімке зростання витрат (у т.ч. на утримання житла, зростання плати за ЖКГ/комунальних платежів) може призвести до ще більшого поширення бідності серед населення. Ризик збільшення прощарку бідних може призвести до збільшення субсидій та пільг (у т.ч. і адресних виплат) найбільш вразливим верствам населення, пільговим категоріям населення України. Тільки за попередніми оцінками, субсидії на ЖКГ в Україні (за незмінної ситуації) потребуватимуть понад 3 млн. домогосподарств. У свою чергу це обумовлює ризик зростання дефіциту державного бюджету, покриття якого може бути здійснено шляхом емісії (а отже – «розкручування» інфляційних сплесків та подальшого знецінення гривні).

Нарощування заборгованості населення за оплату послуг ЖКГ може загострити «кризу неплатежів», яка здатна розповсюдитись зі сфери ЖКГ на інші сфери та галузі національної економіки. Серед ризиків нарощування кризи неплатежів – ризики переходу до бартерних схем розрахунків, «натуралізація» господарства). Практика «бартерних розрахунків» широко застосовувалась в Україні у першій половині 90-х років ХХ ст. та призвела до великих макроекономічних втрат (знизились податкові надходження, активізувався «тіньовий ринок», зменшувались обсяги як внутрішньої, так і зовнішньої торгівлі).

Наступний ризик, пов'язаний із запровадженням монетарних рецептів антикризової політики – «оптимізація» державного бюджету шляхом «заморожування» заробітних плат працівників бюджетної сфери, пенсій та стипендій тощо. Це безпосередньо знижує купівельну спроможність біля третини населення країни – адже стрімко «звужується» споживчий попит домашніх господарств на внутрішньому ринку. У свою чергу, це «гальмує» розвиток сфери послуг (у т.ч. роздрібною торгівлі, надання платних послуг у сфері освіти, у сфері охорони здоров'я та культури тощо), «гальмує» розвиток самозайнятості населення, розвиток малого та середнього бізнесу, що зорієнтований на обслуговування домашніх господарств на внутрішньому ринку країни. Все це, у свою чергу, може вкрай негативно позначитись на зростанні безробіття (та зростанні бюджетних виплат по безробіттю), логічно може спричинити зменшення податкових надходжень до державного бюджету, а отже – збільшити дефіцит бюджету. У зоні ризику банкрутства можуть опинитися підприємства (харчової та легкої промисловості, сфери послуг), які працюють, переважно, на забезпечення внутрішнього попиту українського ринку

Монетарні рецепти антикризової політики слід розглядати лише як *першочергові* заходи (зорієнтовані на впровадження впродовж короткострокового часового періоду), успіх яких залежатиме від впровадження інших реформ, пов'язаних із дерегуляцією бізнесу та створенням сприятливого інвестиційного середовища (у т.ч. шляхом подолання корупції, спрощення процедури реєстрації та зняття бар'єрів для вільного входження бізнес-структур на внутрішній ринок країни). Особливу увагу слід приділити пошуку нових ринків збуту традиційної української продукції (металургійного виробництва, хімічної промисловості, машинобудування). Особливу увагу слід приділити розвитку агропромислового виробництва та налагодженню переробки сільськогосподарської продукції в Україні. Це має забезпечити підтримку зайнятості та позитивно позначитись на збільшенні валютних надходжень до країни. Реформування потребує політика доходів працюючого населення (у бік їх зростання), що на пряму пов'язано з детінізацією заробітних плат, та повсюдністю сплати податків до державного бюджету України. Реформування політики доходів в Україні передбачає кардинальні зміни щодо розвитку ринку цінних паперів (та сплати дивідендів їх власникам); дотриманням загальноєвропейських у світі норм захисту інтелектуальної власності (та сплати роялті); дотримання права приватної власності на землю (та сплати рентних платежів). Такі реформи відповідатимуть світовій практиці функціонування цивілізованого ринку в умовах глобалізації.

Висновки. Монетарні рецепти антикризової політики в Україні (на сучасному етапі розвитку) запроваджуються в контексті реалізації програми кредитування МВФ – EFF (Extended Fund Facility). Особлива увага приділяється антикризовим заходам, зорієнтованим на мінімізацію дефіциту державного бюджету та поповнення золотовалютних резервів країни задля стабілізації фінансової системи країни та стабілізації національної грошової одиниці – гривні. Серед позитивних очікуваних наслідків очікують: структурну модифікацію національного господарства у бік оптимізації розвитку витратних для бюджету сфер господарювання на активізації розвитку підприємництва, малого та середнього бізнесу, самозайнятості населення.

Позитивні очікування внаслідок запровадження монетарних рецептів антикризової політики в Україні пов'язуються із залученням приватних інвесторів до національної економіки. «Шокові» заходи щодо зростання комунальних тарифів для населення мають супроводжуватись заходами щодо реформування енергетичного сектору та сфери ЖКГ із запровадженням механізмів енергозаощадження, підвищення енергоефективності, розвитку відновлюваної енергетики тощо. Такі реформи відповідають світовим трендам щодо ефективного використання природних та енергетичних ресурсів, сприяють переходу національної економіки на модель сталого економічного зростання.

Вагому роль монетарні рецепти антикризової політики в Україні приділяють стабілізації роботи банківської системи. Зокрема, йдеться про вплив «санації» банківської системи на підвищення її стійкості на пошавлення кредитування (у першу чергу – довгострокового), що має позитивно позначитись на виході національної економіки з кризового стану. Стабільність національної банківської системи в умовах глобалізації є необхідною умовою щодо успішного залучення інвестицій та зростання конкурентоспроможності країни.

Серед ризиків, що виникають внаслідок запровадження монетарних рецептів антикризової політики в Україні – недооцінка впливу такого системного макроекономічного явища як «бідність працюючого населення» та заморожування заробітної плати працівників бюджетної сфери. Ці процеси спричинюють збільшення бюджетних витрат, у т.ч. на нарахування субсидій найбільш соціально-вразливим верствам населення; на виплати по безробіттю тощо, що у свою чергу впливає на зростання дефіциту державного бюджету. Поряд з цим, «бідність працюючого населення» в Україні зменшує споживчий попит на внутрішньому ринку, що спричинює «згортання» економічної активності малого та середнього бізнесу, самозайнятості населення, негативно позначатиметься на прибутках сфери послуг. У середньо та довгостроковій перспективі «бідність працюючого населення» може спричинити активізацію процесів трудової міграції та виїзд молоді з України, що відповідає світовим тенденціям трудової міграції та розвитку глобального ринку праці. Такі тренди у довгостроковому часовому періоді вкрай негативно позначаться на економічному розвитку економіки України.

Натомість, слід наголосити на доцільності *першочергового* запровадження в Україні монетарних рецептів антикризової політики, оскільки в основі макроекономічної стабілізації на короткостроковому часовому періоді має бути стабільна національна грошова одиниця (гривня) та збалансований державний бюджет.

Бібліографічні дані

1. Кузнєцова Л.І., Білоцерківець О.Г. Інфляційні процеси в Україні: основні тенденції та фактори впливу 2014 року / Л.І.Кузнєцова, О.Г.Білоцерківець // Економіка і прогнозування. – 2014. – № 1. – С. 25 – 36.

2. Пітюлич М.І., Шинкар В.А. Макроекономічні проблеми інфляції в умовах економічної трансформації / М.І.Пітюлич, В.А.Шинкар // Регіональна економіка. – 2013. – № 2. – С. 43 – 51.
3. Ковальчук Т.Т. SOS – в Україні неокolonіальна модель валютної політики / Т.Т. Ковальчук // Економіка України. – 2014. – № 10 (635). – С. 4 – 13.
4. Герд Елерс. Стратегії реформ у сфері державних фінансів. Національні програми та міжнародні вимоги (МВФ, ЄС, Світовий банк) / Елерс Герд // Фінанси України. – 2014. – № 7. – С. 7 – 16.
5. European Commission. A Roadmap towards a Banking Union: Communication to the European Parliament and the Council, COM (2012) 510 final. – Brussels. 12.9.2012. – 10 p.
6. С.С.Гасанов, В.П.Кудряшов, Р.Л.Балакін. Досвід ЄС з антикризового управління державними фінансами та його використання в Україні / Гасанов С.С., Кудряшов В.П., Балакін Р.Л. // Фінанси України. – 2014. – № 7. – С. 17 – 30.
7. Офіційний сайт Національного Банку України [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.nbu.gov.ua
8. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rada.gov.ua

References:

1. Kuznyeczova L.I., Bilocerkevycz` O.G. Infljacijni procesy` v Ukrajinі: osnovni tendenciji ta faktory` vplyvu 2014 roku. // Ekonomika i prognozuvannya. 2014. No1. S.25–36.
2. Pityuly`ch M.I., Shy`nkar V.A. Makroekonomichni problemy` infljaciji v umovax ekonomichnoyi transformaciji. // Regional`na ekonomika. 2013. No2. S. 43–51.
3. Koval`chuk T.T. SOS – v Ukrajinі neokolonial`na model` valyutnoyi polity`ky`. // Ekonomika Ukrainy`. 2014. - No10 (635). S. 4–13.
4. Gerd Elyers. Strategiji reform u sferi derzhavny`x finansiv. Nacional`ni programy` ta mizhnarodni vy`mogy` (MVF, YeS, Svitovy`j bank). // Finansy` Ukrainy`. 2014. No 7. S.7–16.
5. European Commission. A Roadmap towards a Banking Union: Communication to the European Parliament and the Council, COM (2012) 510 final. Brussels. 12.9.2012. 10p.
6. Gasanov S.S., Kudryashov V.P., Balakin R.L. Dosvid YeS z anty`kry`zovogo upravlinnya derzhavny`my` finansamy` ta jogo vy`kory`stannya v Ukrajinі. // Finansy` Ukrainy`. 2014. No7. S. 17–30.
7. Oficijny`j sajт Nacional`nogo Banku Ukrainy` : www.nbu.gov.ua
8. Oficijny`j sajт Verhovnoyi Rady` Ukrainy` : www.rada.gov.ua

ДАНИ ПРО АВТОРА:

Біла Світлана Олексіївна, професор, доктор наук з державного управління, заслужений економіст України, професор кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу ІМВ НАУ
 Інститут міжнародних відносин (ІМВ), Національний авіаційний університет (НАУ),
 03680, м. Київ, проспект Відрадний, буд. 4
svbila_2012@ukr.net

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ:

Белая Светлана Алексеевна, профессор, доктор наук государственного управления, заслуженный экономист Украины, профессор кафедры международных экономических отношений и бизнеса ИМО НАУ
 Институт международных отношений (ИМО), Национальный авиационный университет (НАУ),
 03680, г. Киев, проспект Отрадный, дом. 4
svbila_2012@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHOR:

Bila Svitlana Oleksiivna, professor, Doctor of Public Administration, Professor of international economic affairs and business Department Institute of International Affairs (IIA), National Aviation University (NAU),
 03680, Kyiv, 4, Vidradnyi Ave
svbila_2012@ukr.net

УДК 330.131:332.15:338.1

ІДЕЇ ФІЗИЧНОЇ ЕКОНОМІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Воробйова Л.В.

Анотація. Предметом дослідження є становлення і розвиток ідей фізичної економії, що відображають взаємозв'язок суспільних і природних факторів у господарському житті.

Методологічну основу дослідження складає загально цивілізаційний підхід до вивчення історії економічних ідей та розвитку економічної науки в цілому.

У статті системно досліджуються питання генезису та еволюції української школи фізичної економії. Проаналізовано внесок у її формування і розвиток українських дослідників С.А. Подолинського, В.І. Вернадського, М.Д. Руденка. Визначена нова парадигма цивілізаційного розвитку, яка розроблена українським ученим С.А. Подолинським і базується на енергетичній теорії. Прогрес суспільства С.А. Подолинський пов'язує зі зростанням енергетичного бюджету кожної людини і людства в цілому. Розкрито, як розвиваються ідеї фізичної економії іншими українськими та зарубіжними вченими. Дається аналіз практичного використання цих ідей.

Ключові слова: українська школа фізичної економії, ентропія, автотрофність, біосфера, ноосфера, явище фотосинтезу, синергетика, закони термодинаміки, парадигма Подолинського, «закон Подолинського», «принципи Подолинського».

ИДЕИ ФИЗИЧЕСКОЙ ЭКОНОМИИ В ОРГАНИЗАЦИИ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

Воробьева Л.В.

Аннотация. Предметом исследования есть становление и развитие идей физической экономики, что отражают взаимосвязь общественных и природных факторов в хозяйственной жизни.

Методологическую основу исследования составляет общецивилизационный подход к изучению истории экономических идей и развития экономической науки в целом.